

★ SAHİBİ

TÜRKİYE İSLÂM
ENSTİTÜLERİ
TALEBE
FEDERASYONU
ADINA
GENEL BAŞKAN

Hayrettin ŞALLI

★ YAZI İŞLERİ
MÜDÜRÜ

Mehmet KESKİN

★ İDARE MÜDÜRÜ
Hüseyin ERDEM

Bu Sayıda:

SELÂM	İslâm MEDENİYETİ
HZ. PEYGAMBER VE SAHA- BE DEVRİNDE KİTABET SANATI	Prof. Dr. Muhammed HAMİDULLAH
(Terceme: Dr. Yusuf Ziya KAVAKÇI	
SAĞLIĞIN EN İYİ ÇARESİ ORUÇ (Terceme)	Arif ETİK
KELİME-İ TEVHİDİN YÜK- LEDİĞİ MÜKELLEFİYET- LER	Ahmet MEMDUHOĞLU
MELAMİYYE TARİKATI ...	Selçuk ERAYDIN
HAKAANİ ŞİRVANİ	Prof. Dr. Ali Nihat TARLAN
TÜRKÇE MEVLİT METİNLE- Rİ HAKKINDA	Dr. Necla PEKOLCAY
YENİ ÖĞRETİM YILINA GI- RERKEN	Bekir TOPALOĞLU
İBADET VE FAYDA	Ali Murat DARYAL
DOĞU-BATI TAHLİLİ	Cahid BALTAÇI
ALLAH FİKRİ ÜZERİNE DÜ- ŞÜNCELER	Sabri AKDENİZ
FAİZ-BANKA VE İSLÂM ...	Mustafa COŞKUN
LÜTFEN ÇOCUKLARI ÖL- DÜRMEYİNİZ	İzzet HANİFİ
HABERLER	İslâm MEDENİYETİ

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi

Nuruosmaniye Caddesi No: 8/6

Telefon:22 46 02

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme ve Havale Adresi :

İSLÂM MEDENİYETİ, P.K. : 1315

SİRKECI — İST.

TEMSİLCİLERİMİZ

Kayseri : T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı: İsmail ELİUZ

Konya : Y.İ.E. Talebe Cemiyeti Baş.: Ali MARAŞLIGİL

İzmir : Y.İ.E. Talebe Cemiyeti Başkanı: Ali ARSLAN

Erzurum : Y.İ.E. Talebe Cemiyeti Başkanı: N. Tayyar TAŞ

Reklam:

Turan SEVGİLİ

Tarih: 25/10/1972

Yıl: 3 — Sayı: 25

Dizgi ve Baskı

İRFAN MATBAASI — İSTANBUL

ABONE

Yıllık: 12 sayı 40 TL.

6 Aylık: 6 sayı 20 TL.

Yabancı memleketlere
posta ücreti eklenir.

İLÂN TARİFESİ

Her türlü reklâm ve ilânlar
özel tarifeye tabidir.

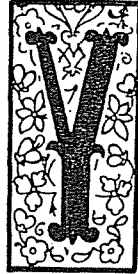
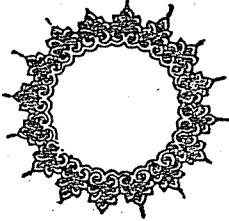
Bir sayısı 400 Kuruştur.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınmaz.
Gönderilen yazılardan yayımlanmayanlar istenildiğinde altı ay
sonra iade edilir.

İktisat

FAİZ - BANKA ve İSLAM

Mustafa COŞKUN

İRMİNCİ asrın ilmî keşifleri servete dayanmaktadır. Astronomi sahasında ulaşılan merhaleler ve feza araştırmalarında elde edilen parlak neticeler, büyük yatırımlarla elde edilmiştir. Bir uzay aracı için milyonlarca dolar sarfedilmektedir. Askerî ve ilmî sahada her faaliyet devletin iktisadî durumuyla yakından alakalı bulunmaktadır. Bilgiyi pratik hayata tatbik imkân verecek servet bulunmadığı müddetçe bilgi, devlete büyük bir itibar kazandırmaktadır. Bunun aksi de aynı neticeyi verir. Bir memleket zengin olabilir; fakat zenginlik kaynaklarını verimli hale getirebilmek için bilgi ve bu işleri planlayacak fikir adamına sahip değilse, bu memleketin de sömürülmeye değer kıymetinden başka, —diğer milletler nazarında— bir kıymeti yoktur. Bazı Arap memleketleri gibi.

Bugün Almanya, Amerika ve Rusya'nın elde ettiği ilmî ve ekonomik güç, elbette bu devletlerin her iki kuvvete de sahip olmalarındandır. Yani zengin ve bilgili olmalarındandır. Memleketlerinin her sahasına işletebilecek ve pratik faydaya sokabilecek plâncıları ve iktisatçıları vardır. Alman Markı değer kazanıp yükseliyorsa değerli iktisatçıların ve sağlam bir ekonomi düzeni sayesinde. Amerika aya insan gönderiyorsa ilim adamları ve zenginliğinin sayesinde.

Şu halde Feza Çağında servetin önemi çok büyüktür.

Servet, ilmî keşiflere imkân sağlıyor, devletin itibarını artırıyor ve dünya mukadderatında söz sahibi ediyor.

Servet sahiplerinin sosyal hayattaki durumları da farklıdır. Devlet ve milletler için düşündüğümüz faide ve çıkarları zengin kişiler için de düşünebiliriz. Dünya nimetlerinden istediği gibi faydalanması bir tarafa, cemiyetteki itibarı da yüksektir. Bilhas- sa ahlâk kurallarına uygun bir hayat süren zenginin manevî alandaki hazzı, çok büyüktür. Meşru' yollardan kazanç temin eden ve servetini iyi yerlere sarfeden zengin, elbette kalb huzuru duyacaktır. Fakirin ihtiyacını istismar etmeden kâr eden tâci- den daha mes'ut kim olabilir?

Fakat bugün, ticarî hayatta ve servet kazanmada —islâma göre— meşru' olmayan bir muamelenin umumleştiğini görmekteyiz. O muamele de FAİZ'dir. Faiz, âdeta ticarî hayatın temel taşıymış gibi görülmektedir. Zamanımız ekonomisinde bir esas olduğu iddia edilmektedir. Faizsiz ne yatırım yapılabilir, ne krediler işler, ne de ihtiyaç sahipleri borç bulabilirler. Şayet faiz kaldırılırsa ticarî hayat felce uğrar.

İşte bunun gibi bir takım iddialarla faiz, iktisadî hayatta bir geçer akçe gibi piyasaya sürülmektedir. Zihinlerde faizli muamelenin meşruluğu hususunda bir inanç uyanmaktadır. Halbuki İSLÂM, faizi haram kılmıştır. Hem de en şiddetli bir tahrim ile yasaklamıştır. Bunun için konumuzun ehemmiyeti büyüktür. Sadece «İslâm, bunu men etmiştir; binaenaleyh faiz alınmaz-verilmez» demek

yeterli değildir. İslâm'ın faizsiz doktrinini hayata tatbik- ke imkân veren yolu bulup göstermek en isabetli bir yol olacaktır.

BİR tarafta hayatta tatbikatı olmayan ve (yasak) hitabı sadece duygularda kalan İslâm'ın emri, diğer tarafta da ekonomik hayatta tatbikatı görülen ve menfaat gruplarının telkinleriyle meşruiyet kesbeden faizli düzen. İslâm'ın emri HAK değil mi- dir ki, faiz Müslümanlarca alınıp-veriliyor? Yahut faiz, iktisadî düzende bir esas ise neden İslâm Dini, insanlar için faydeli bir muameleyi men etmiştir? İşte, bir takım şüpheler... Köklü bir bilgiye ve imana sahip olmayan kimse, zihnini bu istifhamlardan kurtaramaz. Zihinlerden bu istifhamı silecek bir yol göstermek gerekecek. Bu da kolay olmayacaktır. Bundan dolayı mevzumuz önemlidir. Ekonomi ilimlerinin kafalara yerleştirdiği: (*Faiz meşrudur, meşru olmayan ribadır. Faizin yasak olması yalnız duygularla ilgilidir*) gibi iddiaları zihinlerden sökmek elbette kolay olmaz. Zira bugün, faizin yelinden —az çok— herkes etkilenmektedir. Fakat zamanla insanlık, Kur'an'ın faizsiz düzenine inanacaktır. Zaten son yıllarda faiz oranlarında bir düşüş görülmektedir. İnsanlık faizin zararlarını en az hadde indirmeye gayret etmektedir. Bu husus Ömer Rıza Doğrul faizle ilgili Bakara Suresi 276 ncı âyeti açıklarken şöyle demektedir: «Bu ayet-i Kerime, Kur'an'ın mucizeleri arasındadır. Çünkü medeniyet ilerledikçe O'nun hükmü yerine gelmekte ve insanlar

Riba (faiz) nın seyyie (kötülük) lerinden kurtulmaya bakmaktadırlar. Devrimizde bunu âyan beyan görmekteyiz. Çünkü gidış, herkesin a- zamî kolaylıkla ve asgarî faizle para bulmasına doğrudur; ve bir gün gelecek faiz büsbütün ortadan kalkacak ve insanlık bu yükten büsbütün kurtulacaktır » (1)

Bu seri yazılarımızda güvenilir eserlere ve ilim erbabına müracaat ederek şu konuları ele alacağız:

1 — İslâm'a ve İktisat ilmine göre faizin izahı, tarih boyunca faiz, Hıristiyanlık ve Yahudilik'de faiz;

2 — Faiz hakkında teoriler;

3 — İslâm'a göre faizin kısımları: (Nesfe ve Fadl (fark) Faizi) gibi;

4 — Ticarete faizsiz değişim yolları; ne zaman faizli borç alınabilir;

5 — Ayet ve Hadis-i Şeriflerle Faiz;

6 — Bankalar ve Faizsiz Bankalarla ilgili bazı öneriler;

Başlıklarını verdiğim bu mevzular çok önemli konulardır. Hiçbirini kendi gücümle yaptığımı ve yapacağımı iddia edecek değilim. Çeşitli eserlerde faiz hakkında verilen bilgilere dayandım. Kasit olmaksızın çıkacak hatalarımda beni doğru yola yola çağırmanızı hassten reca ederim.

Evvvelâ faizin kelime manası üzerinde duralım:

Faiz, (ف ا ي ح ن) harflerinin teşkil ettiği, (fâda) fülinden ism-i faildir. Lügat

(1) Tanrı Buyruğu, c. I; s. 101; 269 uncu dip not.

manası çoğalıp akmak, yayılmak demektir (**فَاَضَّ الْمَاءُ**

= su çoğalıp aktı) denir. Mastarları da taşıp dökülmek, şayi' olmak, müntesir olmak manasına gelir.

Faizin İngilizce karşılığı (interest) kelimesidir. Pars Tuğlacı bu kelimeye şu karşılıkları vermiştir.

Interest: menfaat, alâka, kâr, gelir, faiz, hisse, kullanılan paranın geliri, kirası ve semeresi, alacaklının borçludan istemeye hakkı olduğu bir vaz; hak. (2)

Diyebiliriz ki, faiz, esas para üzerine ilâve edilen ve karşılığı olmayan fazlalıktır.

MODERN İKTİSADA GÖRE FAİZ

1 — «Faiz, sermayenin gördüğü iş mukabilinde ödenen bir fiattır» (3)

2 — «Faiz, istihsale işti- rak eden kapitalin bu fonksiyona mukabil aldığı paydır» (4)

Faiz kelimesinin Arapça karşılığı Riba'dır. Riba

رِبَا

harflerinden meydana gelmiş bir mastardır. Lügat manası itibarıyla gelişmek, yüksek, ziyade fazla olmak demektir.

Ö. Nasuhî, Riba kelimesinin manası hakkında şöyle demektedir: «Riba, lûgatte ziyadeleşmek, fazlalaşmak demektir. Faiz denen muamelenin adı olmuştur. Mamefih riba tabiri lisan-ı Şeriat- ta faizden eam (daha umumî) dir.» (5)

Riba tabirinin faizden daha umumî olmasının sebebi şudur: Faiz, bugünkü ticarî iş-

lerde sadece para üzerinde konan fazlalıktır. Yani nakit para ile ilgilidir. Halbuki riba, esas kapital üzerine ilâve gibi ölçülen ve tartılan cinsler karşılığında alınan fazlalığı da içine almaktadır. Meselâ: 100 lira ödünç veren bir kimse bir sene sonra borçludan 110 lira geri alsa, almış olduğu bu 10 lira fazlalığa faiz dediğimiz gibi, riba da diyebiliriz. Nakit para ile ilgili bu faize, Şeriat dilinde Nesie (geriye bırakma) faizi denir. Riba kelimesinin ifade ettiği bir de Fadl (fark) faizi var ki, ölçülen ve tartılan cinsler üzerinde cereyan eder. Bugünkü ticarî hayatta anlaşılan faiz, ribanın bu çeşidini yani fadl faizini ifade edememektedir. Fakat riba denilince hem faizin bugünkü anlamını, hem de ölçülen ve tartılan cinsler üzerinde cereyan eden fark (fadl) faizini anlamış oluruz. Riba, cins; fark ve nesie faizi de cinsin içersine giren cüzlerdir. Şu halde Ö. Nasuhî Hocamızın «Riba tabiri, Lisan-ı Şeriat- ta faizden eamdır» demesi, hiç bir zaman: (yüzdesi kat kat olursa riba, az olursa faiz olur) anlamını vermez. Zira Kur'an-ı Kerim'de riba haram kılınmıştır. Haram kılınan riba içersinde, faizin bugünkü anlamı da vardır. İşte bu sebeple riba, faizden daha umumîdir. Kısacası bir Arap faizin iki çeşidini de RİBA kelimesiyle anlar ve anlatır.

FAKAT bir İngiliz ribayı başka, faizi de başka kelime ile ifade eder. Riba'nın İngilizce karşılığı (usury) kelimesidir. İktisadî ve Hukukî Terimler Sözlüğü'nde USURY kelimesine «mürabaha, tefe-

cilik, faiz ve fahiş faiz» karşılıkları verilmiştir.

İktisatta Usury, bilhassa kanunun müsaade ettiği hadlerden yüksek, aşırı faiz hadleriyle ödünç para verme manasına gelir. Şu halde faizin karşılığı olan «Interest» kelimesi de hükümetin tesbit ettiği hadler dahilinde para ikraz etmedir. Hükümet en makul faiz oranını tesbit ediyor; ticarî müesseseler de buna göre faiz alıp veriyor. İşte bu Interest'tir.

Bu anlayışa bizim şu itirazımız olacaktır: Faiz oranı için makuliyet fikri zamana ve zemine göre değişmektedir. Bugün makul görülüp tesbit edilen faiz haddi, yarın ya az görülüp çoğaltılacak veya çok görülüp azaltılacaktır. Meselâ: bir zamanlar % 50 veya % 40 olan faiz oranı çok makul karşılanırken bugün aşırı bulunmaktadır. Şimdi % 6-9 nisbetindeki faiz haddi, normal karşılanıyor. Fakat umumî temayül, faiz oranlarını % 1-2'ye indirmeye doğrudur. Şu halde makuliyet fikri zamana ve hatta mekâna göre değişmektedir. Elimizde hiç değişmeyecek şekilde tesbit edilmiş bir faiz tabanı olmadığına göre, aşırı veya normal faiz haddini ayırmaya imkân yoktur. Atının kıymetini ölçmek için bir mihenk taşı vardır. Altın bu taş vurulunca ayarı anlaşılır. Fakat faiz oranı için bir mihenk taşı yoktur. Şayet elimizde böyle bir ayar taşı olsaydı faiz oranını bu taş vururduk; normal veya fahiş olup olmadığını anlardık. Olmadığına göre, interest (faiz) i ve usury (riba) yı ayırmaya da imkân yoktur.

Denilebilir ki, «Bizim mihenk taşımız, aklımız ve vicdanımızdır». Biz de deriz ki, aklın anlayışı zamana göre değişmektedir. Nitekim eski İspartalılar hırsızlığı —akıllarınca— bir nevi açıkgozlülük sayıyorlardı. Akıl sahibi fakirken faizsiz ödünç vermeyi insanî bir hareket sayarken zengin olunca: «Faiz, ödünç verdiğim paranın kira-sıdır» der, işi niçinden çıkar-sıdır» der, işin içinden çıkar- verir. Vicdana gelince: ihtiyacı, şahsî menfaata alet eden kimsede vicdan olup olmayacağı şüphelidir.

İslâm Dini, faiz oranını sıfır olarak tesbit etmiştir. Bu oran hiç bir zaman değişmeyeceği için akıl sahiplerine bir mihenk taşıdır. Bütün ödünç vermelerde faiz taban ve tavanı % sıfır'dır. *Bu hadden fazla olan her fazlalık RİBA'dır.*

Selâmet Yolları isimli eserinde Muhterem Hocamız Ahmet Davutoğlu Riba'yı şöyle anlatır: «Riba, şiddetle yasak edilmiş fasit alış-verişlerdendir. *Lügaten manası ziyade*

demektir. Nitekim Hak Talâ Hazretleri:

فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَّتْ

= Onun (yerin) üzerine suyu indirdiğimiz vakit yükselir ve kabarmır (6).

.... buyurmuştur ki, yükselip kabarmak yerin üzerine bir ziyadedir.

Fukahanın ıstılahında ise: bir cinsten olan iki bedelden birine yapılan karşılıksız ziyadedir ki, bugün buna faiz diyoruz.» (7)

Fukahanın (İslâm Hukukuları) tarifinden de anlaşılıyor ki, riba bugün, bizim faiz dediğimiz muamelenin ta kendisidir.

İslâm Ansiklopedisinden aldığımız aşağıdaki malumatı da verdikten sonra faiz ve riba diye bu muameleyi ikiye ayırmanın lüzumsuzluğu ortaya çıkmış olacaktır.

«Riba, artma çoğalma demek olup tabir olarak murabba ve faiz, bir de yapılmış bir hizmet karşılığı olmaksızın, umumî bir tarzda, her çeşit gayr-i meşru' nakdî kazanç

manasına gelir. Riba bir de tartı ve ölçülü olan bir mal, aynı cinsten daha fazla bir mal ile, karşılığı olmaksızın, peşin olarak veya veresiye değişmektir.» (8)

Bu hususta son olarak şunu söyleyelim: Bugün anladığımız manada faizi, Riba'dan başka bir şeymiş gibi göstermek muterizler için bir taviz kapısı açmaktır. Çünkü onlar, İslâm Dini'nin Riba'yı yasak ettiğini, faizi yasak etmediğini iddia ederler. Böylece kendileri Allah-ü Zülcelâlin haram hududundan kurtardıklarını zannederler. Halbuki faiz, ribanın iki kısmından bir kısmıdır.

(2) İktisadi ve Hukukî Terimler Sözlüğü.

(3) İktisat Dersleri, c: II, s. 245.

(4) İktisat ve Ticaret Ansiklopedisi, c: 4, s. 246.

(5) Kur'an-ı Kerim'in Türkçe meal-i alisi ve Tefsiri; c. I, s. 294.

(6) Hac Suresi; a: 5; Fussilet S. a: 39.

(7) Selâmet Yolları; c: 3; s: 70.

(8) İslâm Ansiklopedisi; Riba maddesi.

★ Gelecek yazımızda, Tarih Boyunca Faiz, Dinlerde Faiz.

